

No Φ.092.22/6860

ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΑΚΗΣ κ. ΕΛΛΑΔΑΣ

(ΑΡ. ΠΡΟΣΦΥΓΗΣ 66899/14)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

15 Σεπτεμβρίου 2016

Αυτή η απόφαση θα γίνει οριστική υπό τις προϋποθέσεις που αναφέρονται στο άρθρο 44, παράγραφος 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

Στην υπόθεση Παπαβασιλάκης κατά ΕΛΛΑΔΑΣ,

*Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα),
συνεδριάζοντας σε επιτροπή αποτελούμενη από τους:*

Mirjana Lazarova Trajkovska, Πρόεδρο,

Ledi Bianku,

Kristina Pardalos

Λίνο-Αλέξανδρο Σισιλιάνο,

Robert Spano,

Armen Harutyunyan,

Pauliine Koskelo, Δικαστές

Και από τον Abel Campos, γραμματέα του τμήματος,

*Αφού συσκέφθηκε σε επιτροπή στις 23 Αυγούστου 2016, εκδίδει την
ακόλουθη απόφαση η οποία υιοθετήθηκε αυτή την ημερομηνία:*

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση προέκυψε μετά από προσφυγή (no 66899/14) η οποία στρέφεται κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από έναν υπήκοο αυτού του Κράτους, τον **Κο ΛΕΩΝΙΔΑ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΑΚΗ** («ο προσφεύγων») ο οποίος προσέφυγε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο στις 4 Οκτωβρίου 2014 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης Προστασίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Ο προσφεύγων εκπροσωπήθηκε από τον Τ. ΣΙΓΑΛΑ, Δικηγόρο του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τους πληρεξουσίους της, την Κα Ε. ΤΣΑΟΥΣΗ, Σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και την Κα Α. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Ο προσφεύγων παραπονιέται για παράβαση του άρθρου 9 της Σύμβασης.

4. Στις 2 Σεπτεμβρίου 2015, η προσφυγή κοινοποιήθηκε στη Κυβέρνηση.

5. Στην Οργάνωση Alliance Defending Freedom (ADF) International η οποία έχει ως σκοπό τη προστασία των θεμελιωδών ελευθεριών, και

No Φ.092.22/6860

συγκεκριμένα το δικαίωμα στη ζωή, στο γάμο, στην οικογένεια και στη θρησκευτική ελευθερία, χορηγήθηκε η άδεια παρέμβασης στη γραπτή διαδικασία (άρθρο 36, παράγραφος 2 της Σύμβασης και άρθρο 44, παράγραφος 3 του Κανονισμού του Δικαστηρίου).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΣΚΕΛΟΣ

Ι. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΥΠΟ ΚΡΙΣΗ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

6. Ο προσφεύγων γεννήθηκε το 1988 και διαμένει στην Ικαρία.

7. Στις 30 Ιουλίου 2007, ο προσφύγων επιθυμώντας να πραγματοποιήσει ανώτατες σπουδές ζήτησε και πήρε αναβολή της στρατιωτικής του κατάταξης. Στις 24 Σεπτεμβρίου 2012, διάκοψε αυτή την αναβολή. Όφειλε, συνεπώς, να παρουσιαστεί στο κέντρο στρατολόγησης στις 23 Ιανουαρίου 2013.

8. Στις 22 Ιανουαρίου 2013, ζήτησε την άδεια να πραγματοποιήσει εναλλακτική υπηρεσία με την αιτιολογία ότι ήταν αντιρρησίας συνείδησης.

9. Στις 27 Μαΐου 2013, εμφανίσθηκε ενώπιον της ειδικής επιτροπής του στρατού (η οποία συνεστήθη με το άρθρο 62 του Νόμου 3421/2005) προκειμένου να εξηγήσει σε τι συνίσταται η αντίρρηση συνείδησης του. Εξέθεσε ότι αυτή βασιζόταν στις ηθικές αξίες που πηγάζουν από τη θρησκευτική ανατροφή που η μητέρα του, μάρτυρας του Ιεχωβά, του εμφύσησε και επίσης ότι ήταν το αποτέλεσμα μίας στάσης την οποία είχε επιλέξει να υιοθετήσει στη ζωή και η οποία συνίστατο στο να απορρίψει κάθε σχέση με το πόλεμο, τη βία και την καταστροφή σε κάθε της μορφή. Απόσπασμα αυτής της συνέντευξης έχει ως ακολούθως:

"Ερώτηση: Μιλήστε μας για τις πεποιθήσεις σας.

Απάντηση: Μεγάλωσα σε ένα σπίτι όπου σεβόμασταν τον Θεό. Η μητέρα μου είναι μάρτυρας του Ιεχωβά. Ο πατέρας μου είναι άθεος. Πιστεύω ότι αφού ο Θεός δεν μου επιτρέπει να κάνω στρατιωτική θητεία στο κόσμο αυτό, θα τον εξύβριζα εάν το έκανα.

Ερώτηση: Επικαλείστε, λοιπόν, θρησκευτικούς λόγους για να δικαιολογήσετε την άρνηση σας να κάνετε στρατιωτική θητεία.

No Φ.092.22/6860

Απάντηση: Στην ουσία, ναι, αλλά, όπως δεν έχω ακόμη βαπτισθεί, δεν μπορώ να σας προσκομίσω βεβαίωση από την εκκλησία των μαρτύρων του Ιεχωβά. Για το λόγο αυτό επικαλούμαι επίσης ηθικούς λόγους.

Ερώτηση: Γιατί δεν βαπτισθήκατε ακόμη;

Απάντηση: Έχω ακόμη δρόμο να διανύσω. Οι συμπεριφορές μου δεν είναι ακόμη όλες προσήκουσες. Αποφάσισα να βαπτισθώ αλλά γι' αυτό έχω ακόμη δρόμο να κάνω και να μελετήσω περισσότερο πριν τις γραφές και το λόγο του Θεού.

Ερώτηση: Πως καταλήγετε στο συμπέρασμα ότι ο Θεός δεν έχει καμία σχέση με τον πόλεμο;

Απάντηση: Δεν κατέληξα σε ένα τέτοιο συμπέρασμα αλλά εάν στρατευτώ και υπηρετώ την κοσμική εξουσία θα βρίσκομαι στο κακό στρατόπεδο όταν ο Θεός θα αποφασίσει να ενεργήσει.

Ερώτηση: Πιστεύετε ότι είναι ρεαλιστικό να εξαλειφθεί η βία αυτού του κόσμου;

Απάντηση: Είναι δύσκολο να εξαλειφθεί η βία και ο στρατός μόνο με τη καλή θέληση.

Ερώτηση: Υπήρξατε μάρτυρας βίαιου περιστατικού και εάν ναι πως αντιδράσατε;

Απάντηση: Ναι, βία ενάντια στο άτομο μου. Επιχείρησα να ανταποδώσω το λιγότερο δυνατόν ακινητοποιώντας τον δράστη.

Ερώτηση: Ενεργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο δεν κάνατε χρήση βίας;

Απάντηση: Όχι, ήταν άμυνα, και πιστεύω ότι η άμυνα δεν είναι χρήση καθαρής βίας.

Ερώτηση: Αναγνωρίζετε, λοιπόν, ότι υπάρχει νόμιμη αρχή και ότι κάποια όργανα μπορούν, ενδεχομένως, να κάνουν χρήση ισχύος εάν είναι χρειαζόταν;

Απάντηση: Ναι. Αναγνωρίζω την νόμιμη αρχή. Ο νόμος των θνητών υπάρχει μέχρι την άφιξη του νόμου του Θεού. Πιστεύω ότι οι άνθρωποι πρέπει να υπόκεινται στη νόμιμη αρχή. Υπάρχει, όμως, μία διαφορά μεταξύ υπόκειμαι σε αυτή και αποτελώ μέρος αυτής.

Ερώτηση: Είστε μέλος μη βίαιης οργάνωσης;

No Φ.092.22/6860

Απάντηση: Όχι. Για μένα οι θρησκευτικοί λόγοι υπερισχύουν των λόγων που συνδέονται με την ηθική (...)"

10. Η ειδική επιτροπή ενώπιον της οποίας ο προσφεύγων είχε εμφανισθεί, είχε συσταθεί μόνο με τα τρία εκ των πέντε μελών της, δηλαδή με δύο αξιωματικούς του στρατού και ένα πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους. Τα δύο άλλα μέλη, δύο καθηγητές πανεπιστημίου εξειδικευμένοι στη ψυχολογία, τη φιλοσοφία ή τις κοινωνικές επιστήμες, είχαν κώλυμα και δεν είχαν αντικατασταθεί.

11. Στις 27 Μαΐου 2013, η ειδική επιτροπή αποφάσισε, ομόφωνα, να προτείνει την απόρριψη της αίτησης του προσφεύγοντος. Έκρινε ότι τα θρησκευτικά και ηθικά επιχειρήματα που αυτός είχε επικαλεστεί προκειμένου να απαλλαγεί από την στρατιωτική θητεία δεν ήταν τεκμηριωμένα. Πράγματι, σύμφωνα με την επιτροπή, ο ενδιαφερόμενος, αφ' ενός, δεν ήταν μέλος της κοινότητας των μαρτύρων του Ιεχωβά, αφ' ετέρου, δεν είχε αποδείξει ότι είχε συμμετάσχει σε μη βίαια κινήματα. Αντιθέτως, είχε δηλώσει ότι η άμυνα δεν αποτελούσε μορφή βίας και ότι οι άνθρωποι έπρεπε να υπόκεινται στη νόμιμη αρχή.

12. Στις 30 Ιουλίου 2013, ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας απέρριψε την αίτηση για τους λόγους που αναφέρει η Ειδική Επιτροπή.

13. Στις 5 Σεπτεμβρίου 2013, ο προσφεύγων προσέφυγε στο Συμβούλιο της Επικρατείας με προσφυγή ακύρωσης της ανωτέρω αναφερόμενης απόφασης του Υπουργού Εθνικής Άμυνας.

14. Εν πρώτοις, αμφισβητούσε τη σύνθεση της Ειδικής Επιτροπής την ημέρα που είχε αποφανθεί για την περίπτωση του επικρίνοντας, κυρίως, την απουσία των δύο καθηγητών πανεπιστημίου. Υποστήριζε ότι η απουσία τους και η μη αντικατάστασή τους είχε ως αποτέλεσμα την αλλοίωση της ίδιας της φύσης αυτής της επιτροπής με την αιτιολογία ότι, μεταξύ των τριών παρόντων μελών, υπήρχε πλειοψηφία των στρατιωτικών. Κατά τον προσφεύγοντα, λοιπόν, οι στρατιωτικοί ως τέτοιοι ήταν (κακώς) διατεθειμένοι απέναντι σε αντιρρησίες συνείδησης και δεν είχαν καμία αρμοδιότητα σε θέματα φιλοσοφίας και ψυχολογίας για να εκτιμήσουν αντικειμενικά τους λόγους τους.

No Φ.092.22/6860

15. Κατά δεύτερον, ο προσφεύγων υποστήριζε ότι η απόφαση του Υπουργού δεν ήταν επαρκώς αιτιολογημένη για τους λόγους ότι: α) Ανέφερε, λανθασμένα, ότι είχε επικαλεστεί θρησκευτικούς λόγους χωρίς να είναι οπαδός μιας θρησκείας, β) τα μέλη της επιτροπής είχαν επιδείξει προκατάληψη διαβεβαιώνοντας ότι ένας αντιρρησίας συνείδησης έπρεπε να είναι ακτιβιστής και αντιφρονών ή έπρεπε να κάνει προπαγάνδα για τις ιδέες του ενώ, σύμφωνα με τον ίδιο, ο νόμος δεν έθετε τέτοιους όρους.

16. Κατά τρίτον, ο προσφεύγων κατήγγειλε προσβολή στο δικαίωμα στους λόγους συνείδησης, ισχυριζόμενος ότι μόνο η επίκληση αυτού του δικαιώματος συνδυασμένο με τη συμπεριφορά του στη ζωή (μη κατοχή άδειας οπλοφορίας και έλλειψη καταδίκης για παράβαση για βία) αρκούσε να θεμελιώσει την αίτηση του να απαλλαγεί από την στρατιωτική θητεία.

17. Με απόφαση με αρ. 1289/2014 με ημερομηνία 7 Απριλίου 2014, το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε τη προσφυγή του προσφεύγοντος.

18. Σχετικά με το πρώτο μέσον, το Συμβούλιο της Επικρατείας ανέφερε ότι μέλη της επιτροπής συνεδρίαζαν επί ίσοις όροις, και ότι επομένως, η απουσία δύο εκ των πέντε μελών δεν είχε επίπτωση στην απαρτία και δεν αλλοίωνε τη φύση της επιτροπής.

19. Σχετικά με το δεύτερο μέσον, το Συμβούλιο της Επικρατείας εξέθεσε ότι, αφού εξέτασε εάν ο προσφεύγων ήταν οπαδός μιας θρησκείας που απαγορεύει τη χρήση της ισχύος, εάν είχε συμμετάσχει σε μη βίαια κινήματα και εάν η αντίληψη του για τη ζωή του απαγόρευε τον χειρισμό όπλων, η επιτροπή είχε καταλήξει ότι η αντίρρηση συνείδησης του δεν συνοδευόταν από την αντίστοιχη πρακτική. Απέρριψε επίσης το επιχείρημα του προσφεύγοντος σύμφωνα με το οποίο οι αντίπαλοι της χρήσης βίας που δεν εκδηλωνόταν ως τέτοιοι ήταν θύματα διακρίσεων με την αιτιολογία ότι ο νόμος απαιτούσε από αυτούς κάποια απόδειξη των πεποιθήσεών τους, και επιπλέον, το γεγονός να μην εμπίπτουν σε εξαιρέσεις που προβλέπονται από το νόμο δεν ήταν αρκετό.

20. Σχετικά με το τρίτο μέσον, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι ούτε τα διεθνή όργανα ούτε η εθνική νομοθεσία δεν δημιουργούσαν δικαίωμα στην απαλλαγή από τη στρατιωτική θητεία που να βασίζεται

No Φ.092.22/6860

μόνο στην επίκληση λόγων συνείδησης. Διευκρίνισε ότι αυτή η απαλλαγή υπόκειται στους όρους που θέτει ο νόμος εκ των οποίων, κυρίως, η παρουσίαση σοβαρών και πειστικών λόγων ικανών να την δικαιολογήσουν. Πρόσθεσε ότι η σύσταση λόγων συνείδησης δεν μπορούσε να βασιστεί σε απλή δήλωση και ούτε δεν μπορούσε να συναχθεί από αρνητικά γεγονότα όπως η απουσία καταδίκης για επιθέσεις και η μη κατοχή όπλων. Σύμφωνα με αυτό, αντιθέτως, χρειαζόταν η απόδειξη ενεργούς συμπεριφοράς κατά τη διάρκεια μίας κάποιας περιόδου, πράγμα που δεν ήταν η περίπτωση του προσφεύγοντος.

21. Στις 19 Μαΐου 2014, ο προσφεύγων κλήθηκε να πληρώσει πρόστιμο 6.000,00 Ευρώ για απειθαρχία, ποσό το οποίο αυξήθηκε με τόκους καθυστέρησης στα 7.940,85 Ευρώ. Στις 11 Ιουλίου 2014, ο προσφεύγων προσέφυγε στο Διοικητικό Δικαστήριο της Μυτιλήνης με αγωγή για ακύρωση του προστίμου. Η αγωγή εξακολουθεί να εκκρεμεί αλλά οι αρχές έκαναν κατάσχεση στο τραπεζικό λογαριασμό του ενδιαφερόμενου.

II. ΤΟ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

A. Το κανονιστικό πλαίσιο

22. Το άρθρο 4, παράγραφος 6 του Συντάγματος έχει ως ακολούθως:

" Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας, σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων."

23. Στις 6 Απριλίου 2001, η ακόλουθη ερμηνευτική δήλωση προστέθηκε στο άρθρο αυτό:

" Η διάταξη της παραγράφου 6 δεν αποκλείει να προβλέπεται με νόμο η υποχρεωτική προσφορά άλλων υπηρεσιών, εντός ή εκτός των ενόπλων δυνάμεων (εναλλακτική θητεία), από όσους έχουν τεκμηριωμένη αντίρρηση συνείδησης για την εκτέλεση ένοπλης ή γενικά στρατιωτικής υπηρεσίας."

24. Τα σχετικά άρθρα στη προκειμένη περίπτωση του νόμου 3421/2005 για τη στρατολόγηση των Ελλήνων ορίζουν:

Άρθρο 59

No Φ.092.22/6860

" 1. Όσοι για λόγους συνείδησης αρνούνται να εκπληρώσουν τη στρατεύσιμη στρατιωτική τους υποχρέωση, επικαλούμενοι τις θρησκευτικές ή ιδεολογικές τους πεποιθήσεις, μπορεί να αναγνωρίζονται ως αντιρρησίες συνείδησης, σύμφωνα με τις διατάξεις των επόμενων άρθρων.

2. Οι λόγοι συνείδησης που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο πρέπει να απορρέουν από μία γενική αντίληψη για τη ζωή, βασισμένη σε συνειδητές θρησκευτικές, φιλοσοφικές ή ηθικές πεποιθήσεις, που εφαρμόζονται από το άτομο απαραβάτα και εκδηλώνονται με τήρηση ανάλογης συμπεριφοράς.

3. Δεν χαρακτηρίζονται ως αντιρρησίες συνείδησης και δεν υπάγονται στις σχετικές διατάξεις:

(...)

β. Όσοι έχουν λάβει άδεια οπλοφορίας ή έχουν ζητήσει να τους χορηγηθεί τέτοια άδεια, καθώς και όσοι συμμετέχουν σε μεμονωμένες ή συλλογικές δραστηριότητες σκοπευτικών αγώνων, κυνηγίου ή παρόμοιων εκδηλώσεων, οι οποίες έχουν άμεση σχέση με τη χρήση όπλων.

γ. Όσοι έχουν καταδικαστεί ή εκκρεμεί σε βάρος τους ποινική δίωξη για έγκλημα που έχει σχέση με χρήση όπλων, πυρομαχικών ή παράνομης βίας.

(...) "

Άρθρο 62

"1. Η υπαγωγή των αντιρρησιών συνείδησης στις διατάξεις του νόμου αυτού και η κατά περίπτωση διάθεση τους στους φορείς του δημόσιου τομέα για εναλλακτική υπηρεσία ή η κατάταξη τους στις Ένοπλες Δυνάμεις για άοπλη στρατιωτική υποχρέωση, γίνεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, ύστερα από γνωμοδότηση ειδικής επιτροπής, που εξετάζει τη συνδρομή των προϋποθέσεων αναγνώρισης των ενδιαφερομένων ως αντιρρησιών συνείδησης είτε μέσα από τα δικαιολογητικά που υποβάλλουν είτε και αυτοπροσώπως, εφόσον αυτό απαιτείται και αποτελείται από:

α) Δύο καθηγητές ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με ειδικότητα στη φιλοσοφία ή στις κοινωνικές - πολιτικές επιστήμες ή στην ψυχολογία.

β) Έναν σύμβουλο ή πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

No Φ.092.22/6860

γ) Δύο ανώτερους αξιωματικούς, έναν του στρατολογικού και έναν του υγειονομικού σώματος των Ενόπλων Δυνάμεων.

2. Τα μέλη της επιτροπής, καθώς και ίσος αριθμός αναπληρωματικών ορίζονται για δύο έτη, με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Άμυνας, Οικονομίας και Οικονομικών και Εθνικής Παιδείας (...)

3. Αντικατάσταση τακτικού ή αναπληρωματικού μέλους της ως άνω επιτροπής, πριν τη λήξη της θητείας, επιτρέπεται, εφόσον συντρέχει σπουδαίος λόγος και γίνεται με κοινή απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας (...).

Άρθρο 63, παράγραφος 1

" Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, καθορίζονται τα δικαιολογητικά και οι προθεσμίες κατάθεσης τους, ο χρόνος σύγκλησης και ο τρόπος λειτουργίας της ειδικής επιτροπής (...) καθώς και κάθε λεπτομέρεια, αναγκαία για την εφαρμογή των σχετικών με τους αντιρρησίες συνείδησης διατάξεων του νόμου αυτού."

25. Κατ' εφαρμογή του άρθρου 63, παράγραφος 1 ανωτέρω, ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας υιοθέτησε, στις 21 Δεκεμβρίου 2005, μία απόφαση με τίτλο "Εναλλακτική υπηρεσία για αντιρρησίες συνείδησης". Στο άρθρο του 3 (το οποίο τροποποιήθηκε στις 11 Ιανουαρίου 2011), αυτή η απόφαση ρυθμίζει τη λειτουργία της ειδικής επιτροπής. Της επιτροπής προΐσταται ο σύμβουλος ή ο πάρεδρος του Νομικού Συμβουλίου τους Κράτους. Ο αξιωματικός της υπηρεσίας στρατολόγησης αναλαμβάνει τα καθήκοντα του εισηγητή και γραμματέα της επιτροπής. Η απαρτία επιτυγχάνεται εάν ο αριθμός των παρόντων είναι μεγαλύτερος από αυτόν των απόντων. Οι αποφάσεις λαμβάνονται με τη πλειοψηφία. Στις περιπτώσεις που εκτιμά ότι η προσωπική εμφάνιση του ενδιαφερόμενου είναι αναγκαία και αυτός δεν εμφανίζεται, η επιτροπή εξετάζει την αίτηση και επισημάνει την μη εμφάνιση στα πρακτικά της. Μετά τη σύσκεψη και τη σύνταξη τών πρακτικών, ο εισηγητής στέλνει το φάκελο στην υπηρεσία στρατολόγησης στο Γενικό Επιτελείο του Στρατού το οποίο τον διαβιβάζει στον Υπουργό Εθνικής Άμυνας επισυνάπτοντας σχέδιο υπουργικής απόφασης σύμφωνα με

No Φ.092.22/6860

τη πρόταση της επιτροπής καθώς και πρόταση που αφορά τη θέση στην οποία ο ενδιαφερόμενος θα μπορούσε να τοποθετηθεί ανάλογα με τα προσόντα του και την επαγγελματική του εμπειρία. Όταν ο Υπουργός δεν συμφωνεί με το σχέδιο της απόφασης, ένα άλλο σχέδιο συντάσσεται σύμφωνα με τις οδηγίες του.

B. Η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας

26. Ερμηνεύοντας το άρθρο 4, παράγραφος 6 του Συντάγματος, το Συμβούλιο της Επικρατείας (απόφαση 2452/2006) έκρινε ότι εξαιρέσεις στο άρθρο αυτό και στο γενικό χαρακτήρα της υποχρέωσης για όλους αυτούς που μπορούσαν να φέρουν όπλα να κάνουν την στρατιωτική τους θητεία, ήταν πιθανές μόνο για σοβαρούς λόγους δημοσίου συμφέροντος που ορίζονται από το νόμο με βάση αντικειμενικά κριτήρια και υπό την επιφύλαξη ότι δεν θα διαταραχθεί η καλή λειτουργία του στρατού. Ανέφερε ότι μόνο υπό αυτές τις προϋποθέσεις το Σύνταγμα επέτρεπε διαφορές μεταχείρισης σχετικά με τη διάρκεια της στρατιωτικής θητείας ή κάποιες απαλλαγές από την υποχρέωση να υπηρετήσουν. Άλλωστε, σύμφωνα με το Συμβούλιο της Επικρατείας, ούτε το Σύνταγμα ούτε η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στα άρθρα της 4, 9 και 10) δεν αφιέρωναν δικαίωμα απαλλαγής από τη θητεία για λόγους αντίρρησης συνείδησης. Ωστόσο, σύμφωνα πάντα με το Συμβούλιο της Επικρατείας, το Σύνταγμα επέτρεπε ώστε πρόσωπα που αρνούνται να εκπληρώσουν τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις λόγω των θρησκευτικών τους ή ιδεολογικών πεποιθήσεων τους να πραγματοποιήσουν μία υπηρεσία όχι στρατιωτική ή έναν άλλο τύπο πολιτικής υπηρεσίας.

27. Με την απόφαση 1569/2012, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι προέκυπτε από τα άρθρα 59, 62 και 63 του νόμου 3421/2005 ότι προκειμένου ένας στρατεύσιμος να μπορεί να αναγνωριστεί ως αντιρρησίας συνείδησης, έπρεπε να ασπαστεί πραγματικά ένα γνωστό θρησκευτικό ή ιδεολογικό δόγμα και να εκθέσει με πειστικό τρόπο ενώπιον της επιτροπής γιατί η αντίληψη του για τη ζωή αποτελούσε εμπόδιο για την εκπλήρωση της ένοπλης στρατιωτικής θητείας ή να αποδείξει την

No Φ.092.22/6860

ειλικρίνεια και τη σοβαρότητα των λόγων του συνείδησης με συγκεκριμένα στοιχεία, για παράδειγμα, κοινωνική δραστηριότητα ή άλλη εναντίον της χρήσης δύναμης και των όπλων. Διευκρίνισε ότι η επίκληση μόνο των εξαιρέσεων που προβλέπονται από το νόμο (για παράδειγμα η μη κατοχή άδειας κυνηγιού) δεν αρκούσε.

28. Τέλος, στην απόφαση του με αρ. 940/2015, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι οι διατάξεις των άρθρων 59, 62 και 63 του νόμου 3421/2005 και η απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας που όριζαν τη διαδικασία και τα αναγκαία δικαιολογητικά για να στηρίζουν τον ισχυρισμό ενός ατόμου που ψάχνει να επωφεληθεί της ιδιότητας του αντιρρησία συνείδησης καθώς και οι συνέπειες μη προσκόμισης αυτών των δικαιολογητικών, ήταν σύμφωνες τόσο με την ερμηνευτική δήλωση του άρθρου 4 του Συντάγματος όσο και με τις διατάξεις του άρθρου 9 της Σύμβασης και του άρθρου 18 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα.

Γ. Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

29. Στα σχόλια της με ημερομηνία 20 Ιανουαρίου 2016 για το άρθρο 12 του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας που ρυθμίζει θέματα μετάθεσης στρατιωτών και μέριμνας προσωπικού καθώς και άλλα θέματα εκ των οποίων αυτό των αντιρρησιών συνείδησης, η Εθνική Επιτροπή για τα δικαιώματα του ανθρώπου υπογράμμισε:

" Η αρμόδια Αρχή που θα αποφασίζει για το αν ένα άτομο θα πρέπει να εκπληρώσει εναλλακτική υπηρεσία ή όχι, θα πρέπει να είναι ανεξάρτητη και να μην περιλαμβάνει μέλη της στρατιωτικής διοίκησης. Η θέση αυτή, που περιλήφθηκε στις Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ επί του σχεδίου Δεύτερης Περιοδικής Έκθεσης της Ελληνικής Δημοκρατίας για το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, στηρίζεται σε παλαιότερη απόφαση της ΕΕΔΑ13, που ζητούσε την τήρηση των όσων προβλέπει η Σύσταση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης R 87 (8). Η πρόταση συμβαδίζει με τις πρόσφατες συστάσεις της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ (...) να τεθεί η εξέταση των αιτήσεων

No Φ.092.22/6860

υπό τον πλήρη έλεγχο πολιτικών αρχών. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει οι απορριπτικές αποφάσεις της Επιτροπής Ελέγχου Συνείδησης να είναι πλήρως αιτιολογημένες και να υπάρξει τροποποίηση της σύνθεσης της Επιτροπής Ελέγχου Συνείδησης με την προσθήκη δύο επιπλέον πολιτικών εκπροσώπων: ενός από το Υπουργείο Εσωτερικών και ενός από το Υπουργείο Υγείας."

Δ. Ο Συνήγορος του πολίτη

30. Το 2013, ο Συνήγορος του Πολίτη έθεσε σε κυκλοφορία μία σύσταση με τίτλο "Εξέταση των αιτήσεων για την αναγνώριση της ιδιότητας του αντιρρησία συνείδησης" η οποία διευκρίνιζε:

«Η προσωπική συνέντευξη ως μέσο διαπίστωσης αντίρρησης συνείδησης είναι η ίδια διφορούμενη στο μέτρο που υποβάλλει πεποίθηση σε έλεγχο ειλικρίνειας. Καθίσταται όμως ακόμη περισσότερο ανησυχητική τόσο εξαιτίας προβλημάτων στη συγκρότηση και τη λειτουργία της επιτροπής (συχνή απουσία μελών μη στρατιωτικών, ελλιπής αιτιολόγηση), όπως αυτά προκύπτουν από σειρά σχετικών αναφορών, όσο και εξαιτίας μας πάγιας πρακτικής άνισης μεταχείρισης: ενώ για τους λεγόμενους "θρησκευτικούς" αντιρρησίες η επιτροπή αρκείται στη βεβαίωση της οικείας θρησκευτικής κοινότητας η οποία δεν καλεί καν σε συνέντευξη, οι λεγόμενοι "ιδεολογικοί" αντιρρησίες συχνά καλούνται να απαντήσουν σε ερωτήσεις που άπτονται ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, όπως η ένταξη σε συγκεκριμένο πολιτικό χώρο».

ΙΙΙ. ΚΑΤΑΛΛΗΛΑ ΔΙΕΘΝΗ ΕΓΓΡΑΦΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

31. Για μία γενική εικόνα των κατάλληλων εθνικών εγγράφων και της πρακτικής σε θέματα αντιρρησιών συνείδησης, σας παραπέμπουμε στην απόφαση Bayatyan κ. Αρμενίας (GC), αρ. 23459/03, §§ 50-70, ΕΔΔΑ 2011).

32. Το 1987, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Επικρατείας υιοθέτησε τη Σύσταση αρ. R (87)8 στην οποία συστήνει στα Κράτη Μέλη να αναγνωρίσουν το δικαίωμα στην αντίρρηση συνείδησης και καλεί τις

No Φ.092.22/6860

κυβερνήσεις που δεν το έχουν κάνει να θέσουν την εθνική τους νομοθεσία και πρακτική σε συμφωνία με την ακόλουθη αρχή:

"1. Κάθε πρόσωπο που υπόκειται στην υποχρέωση της στρατιωτικής θητείας, το οποίο, για επιτακτικούς λόγους συνείδησης, αρνείται να συμμετάσχει στην χρήση όπλων, έχει το δικαίωμα να απαλλαγεί από την υπηρεσία αυτή (...) (και) μπορεί να υποχρεωθεί να πραγματοποιήσει εναλλακτική υπηρεσία."

33. Τα σχετικά μέρη στη περίπτωση αυτής της σύστασης έχουν ως ακολούθως:

"B. Διαδικασία

2. Το Κράτος μπορεί να προβλέψει κατάλληλη διαδικασία για την εξέταση των αιτήσεων με σκοπό την αναγνώριση της ιδιότητας του αντιρρησία συνείδησης ή να δεχθεί αιτιολογημένη δήλωση του ενδιαφερόμενου προσώπου.

(...)

5. Η εξέταση της αίτησης πρέπει να φέρει όλες τις αναγκαίες εγγυήσεις για μία δίκαιη διαδικασία.

6. Ο αιτών πρέπει να μπορεί να ασκήσει δικαίωμα προσφυγής εναντίον της πρωτοβάθμιας απόφασης.

7. Το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο πρέπει να είναι χωριστό από την στρατιωτική διοίκηση και να απαρτίζεται κατά τρόπο που να εξασφαλίζει την ανεξαρτησία του (...)."

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ι. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 9 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

34. Επικαλούμενος το άρθρο 6 της Σύμβασης, ο προσφεύγων κατηγορεί το Συμβούλιο της Επικρατείας ότι δεν εξέτασε την αιτίαση του σχετικά με τη παράβαση του άρθρου 9 της Σύμβασης με την αιτιολογία ότι η ειδική επιτροπή έχοντας εξετάσει την αίτηση του αποτελείτο, κατά πλειοψηφία, από στρατιωτικούς οι οποίοι, σύμφωνα με τον προσφεύγοντα, ως τέτοιοι διατίθενται άσχημα απέναντι σε αντιρρησίες συνείδησης. Επικαλούμενος το άρθρο 9 της Σύμβασης, παραπονιέται ότι η εξέταση της αίτησης του δεν

No Φ.092.22/6860

πραγματοποιήθηκε υπό προϋποθέσεις σύμφωνες και αμερόληπτες, η απουσία δύο μελών της επιτροπής έδωσε, κατά τα λεγόμενα του, αφορμή σε κακή ερμηνεία των πεποιθήσεων του και στην απόρριψη της αίτησης του. Τέλος, επικαλούμενος το άρθρο 9 συνδυασμένο με το άρθρο 11 της Σύμβασης, εκτιμά ότι η απόρριψη της αίτησης του για την ιδιότητα του αντιρρησία συνείδησης αποτελεί παραβίαση της αρνητικής ελευθερίας να μην είναι οπαδός θρησκείας ή μέλος αντιμιλιταριστικής οργάνωσης.

35. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι είναι υπεύθυνο για το νομικό χαρακτηρισμό των γεγονότων της υπόθεσης (δείτε για παράδειγμα Aksu κ. Τουρκίας (GC), αρ. 4149/04 και 41029/04, παράγραφος 43, ΕΔΔΑ 2012). Στη προκειμένη περίπτωση, εκτιμά ότι η διαδικασία που ακολουθήθηκε ενώπιον της ειδικής επιτροπής του στρατού και η αιτιολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας επί του θέματος αυτού, μπορούν να εγείρουν πρόβλημα όσο αφορά το άρθρο 9 της Σύμβασης. Επομένως, εκτιμά ότι οι αιτιάσεις του προσφεύγοντος πρέπει να εξεταστούν υπό το πρίσμα μόνο του άρθρου 9 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

" 1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις την ελευθερίαν σκέψεως, συνειδήσεως και θρησκείας, το δικαίωμα τούτο επάγεται την ελευθερία αλλαγής θρησκείας ή πεποιθήσεως, ως και την ελευθερίαν εκδηλώσεως της θρησκείας ή των πεποιθήσεων μεμονωμένως, ή συλλογικώς δημοσία ή κατ' ιδίαν, δια της λατρείας, της παιδείας, και της ασκήσεως των θρησκευτικών καθηκόντων και τελετουργιών.

2. Η ελευθερία εκδηλώσεως της θρησκείας ή των πεποιθήσεων δεν επιτρέπεται να αποτελέση αντικείμενον ετέρων περιορισμών πέραν των προβλεπομένων υπό του νόμου και αποτελούντων αναγκαία μέτρα, εν δημοκρατική κοινωνία δια την δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της δημοσίας τάξεως, υγείας και ηθικής, ή την προάσπισιν των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων."

A. Επί του εφαρμοστέου

36. Το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να καθιερώσει τη νομολογία του για την εφαρμογή του άρθρου 9 της Σύμβασης στους αντιρρησίες

No Φ.092.22/6860

συνείδησης (Bayatyan κ. Αρμενίας, ανωτέρω, Savda κ. Τουρκίας, αρ. 42730/05, 12 Ιουνίου 2012, Erçer κ. Τουρκίας, αρ. 43965/04, 22 Νοεμβρίου 2011, Feti Demirtaş κ. Τουρκίας, αρ. 5260/07, 17 Ιανουαρίου 2012, και Buldu και άλλοι κ. Τουρκίας, αρ. 14017/08, 3 Ιουνίου 2014). Υπενθυμίζει ότι έχει δηλώσει ότι η αντίθεση στη στρατιωτική θητεία όταν ήταν αιτιολογημένη με σοβαρή και ανυπέρβλητη διαμάχη μεταξύ της υποχρέωσης να υπηρετήσει στο στρατό και της συνείδησης ενός ατόμου ή των ειλικρινών και βαθέων πεποιθήσεων του, θρησκευτικής ή άλλης φύσεως, αποτελούσε επαρκή πεποίθηση δύναμης, σοβαρότητας, συνοχής και σπουδαιότητας για να συνεπάγεται την εφαρμογή των εγγυήσεων του άρθρου 9 (Bayatyan, ανωτέρω, παράγραφος 110). Υπενθυμίζει επίσης ότι το ζήτημα να ξέρουμε εάν και σε ποιο βαθμό η αντίρρηση στην στρατιωτική θητεία εξαρτάται από αυτή τη διάταξη πρέπει, ωστόσο, να λυθεί ανάλογα με τις περιστάσεις της κάθε υπόθεσης.

37. Σημειώνει ότι οι αντίδικοι δεν αμφισβητούν την εφαρμογή του άρθρου 9 στη προκειμένη περίπτωση.

38. Διαπιστώνοντας ότι η προσφυγή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35, παράγραφος 3 α) της Σύμβασης και ότι δεν αντιτίθεται, άλλωστε, σε κανένα άλλο λόγο απαράδεκτου, το Δικαστήριο την κηρύσσει παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Θέσεις των διαδίκων

α) Ο προσφεύγων

39. Ο προσφεύγων αναφέρει ότι σε αντίθεση με τον προσφεύγοντα στην υπόθεση Kostaschi κ. της "ΠΓΔΜ" (αρ. 55170/00, 13 Απριλίου 2006), ο οποίος έπρεπε να αποδείξει ένα γεγονός, ο ίδιος έπρεπε να αποδείξει την πίστη του μέσω μίας διαδικασίας που θέσπισε το Κράτος. Εκτιμά ότι οι αντιρρησίες συνείδησης δεν είναι μόνο αγωνιστές, πρόσωπα που προωθούν δημοσίως τις ιδέες τους ή μέλη θρησκευτικών οργανώσεων και ότι κάθε πρόσωπο είναι ελεύθερο να επιλέξει να μην καθιστά δημόσιες τις πεποιθήσεις του και να μην αποτελεί μέρος οργανώσεων. Προθέτει,

No Φ.092.22/6860

άλλωστε, ότι πρόσωπα που είναι προσχωρημένα στις ίδιες θεμελιώδεις αρχές μπορούν να μοιράζονται με ειλικρινή και βαθύ τρόπο πεποιθήσεις ή γνώμες τελείως διαφορετικές.

40. Ο προσφεύγων εκτιμά επιπλέον ότι η δήλωση αντίρρησης συνείδησης ενός ατόμου θα πρέπει να επωφεληθούν από το Κράτος, το τεκμήριο ειλικρίνειας όπως θα ήταν η περίπτωση του τεκμηρίου της αθωότητας ή της αρχής της ειλικρίνειας μίας φορολογικής δήλωσης. Εκθέτει ότι, στην Ελλάδα, οι αρχές υιοθέτησαν αντικειμενικά και εύκολα προς εφαρμογή κριτήρια προκειμένου να εξετάσουν την ειλικρίνεια των επικαλούμενων πεποιθήσεων: Την αύξηση της διάρκειας της εναλλακτικής υπηρεσίας και την υποχρέωση πραγματοποίησης αυτής μακριά από τον τόπο διαμονής του. Αναφέρει ότι οι αρχές οφείλουν, επιπλέον, να λάβουν υπόψη τον τρόπο με τον οποίο οι πεποιθήσεις γεννήθηκαν στον ενδιαφερόμενο και γαλουχήθηκαν καθώς και την επιμονή της στάσης του μεταξύ της πίστης και της τελικής απόφασης που πήρε η αρμόδια αρχή. Εκτιμά ότι πληρούσε όλες τις προϋποθέσεις για να του αναγνωριστεί η ιδιότητα του αντιρρησία συνείδησης αλλά η ειδική επιτροπή παρερμήνευσε κάποιες από τις δηλώσεις του.

41. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι ο μηχανισμός που θεσπίστηκε με το άρθρο 62 του νόμου 3421/2005 δεν είναι σύμφωνος με τη Σύσταση R(87)8 της Επιτροπής των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στο πλαίσιο αυτό, επικρίνει τη στενή σχέση που θα υπήρχε μεταξύ της ειδικής επιτροπής και της στρατιωτική διοίκησης και διαβεβαιώνει ότι το οριστικό τελικό στάδιο της διαδικασίας εξαρτάται, τελικά, από την αρμοδιότητα της στρατιωτικής διοίκησης. Επικαλούμενος τη νομολογία του Δικαστηρίου σε θέματα αμεροληψίας των Τουρκικών Στρατιωτικών Δικαστηρίων συμπεριλαμβάνοντας επίσης σχόλια της Εθνικής Επιτροπής για τα δικαιώματα του ανθρώπου για το σχέδιο νόμου που αφορά τους αντιρρησίες συνείδησης (παράγραφος 29 ανωτέρω), είναι της γνώμης ότι η έλλειψη αμεροληψίας και ανεξαρτησίας της ειδικής επιτροπής είναι εμφανής στη περίπτωση του.

No Φ.092.22/6860

42. Τέλος, ο προσφεύγων διαβεβαιώνει ότι επί των 158 αιτήσεων που έγιναν δεκτές από την ειδική επιτροπή το 2013, το σύνολο ή η συντριπτική πλειοψηφία προερχόταν από μάρτυρες του Ιεχωβά, ενεργοί στους κόλπους της κοινότητας τους. Προσθέτει ότι οι 14 αιτήσεις που απορρίφθηκαν, ασκήθηκαν από αντιρρησίες συνείδησης, κινούμενοι όπως αυτός από ιδεολογικά κίνητρα, και ότι η απόρριψη τους δεν είχε τίποτα το ασύνηθες, λαμβάνοντας υπόψη τη πρακτική, σταθερή κατά τα λεγόμενα του, αυτής της επιτροπής, η οποία ήταν το αντικείμενο έντονης κριτικής εκ μέρους της Amnesty International και άλλων οργανώσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

β) Η Κυβέρνηση

43. Η Κυβέρνηση αναφέρει, ευθύς, ότι η περίπτωση του προσφεύγοντος στη παρούσα υπόθεση είναι διαφορετική από αυτή του προσφεύγοντος στην απόφαση Bayatyan (ανωτέρω) που ο ενδιαφερόμενος είχε επικαλεστεί στη προσφυγή του ενώπιον του Δικαστηρίου. Δηλώνει επίσης ότι δεν μπορεί να εγκρίνει την θέση του προσφεύγοντος σύμφωνα με την οποία η ειδική επιτροπή που προβλέπεται στο άρθρο 62 του νόμου 3421/2005 στερείτο αμεροληψίας. Εκτιμά ότι τα μέλη της επιτροπής είναι ίσα και η απουσία δύο εξ αυτών κατά την διάρκεια της εξέτασης της αίτησης του προσφεύγοντος δεν μπορούσε να επηρεάσει την απαρτία της ούτε να αλλοιώσει τη φύση της επιτροπής. Προσθέτει ότι, ακόμη κι' αν υποθέσουμε ότι αυτά τα δύο μέλη ήταν παρόντα και είχαν ψηφίσει υπέρ του προσφεύγοντος, τίποτα δεν επιτρέπει να συμπεράνουμε ότι η απόφαση της επιτροπής θα ήταν διαφορετική.

44. Επιπλέον, η Κυβέρνηση εκτιμά αυθαίρετο τον ισχυρισμό του προσφεύγοντος σύμφωνα με τον οποίο προβλέπετο ότι οι δύο αξιωματικοί θα απέρριπταν την αίτηση του με την αιτιολογία ότι ήταν, εκ των προτέρων, εναντία στους αντιρρησίες συνείδησης. Στηριζόμενη σε ένα έγγραφο του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, η Κυβέρνηση διαβεβαιώνει ότι το 2013, η ειδική επιτροπή εξέτασε 172 αιτήσεις όμοιες με αυτή του προσφεύγοντος και ότι δέχθηκε 158. Σε 97 περιπτώσεις στις 158, υπήρχε,

No Φ.092.22/6860

μέσα στην επιτροπή, πλειοψηφία στρατιωτικών (δύο αξιωματικοί και ο πρόεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους), και σε 61 περιπτώσεις υπήρχε ισότητα (δύο αξιωματικοί, ένας καθηγητής πανεπιστημίου και ο πρόεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους). Ως εκ τούτου, εκτιμά ότι ο προσφεύγων θα μπορούσε να ζητήσει την επανεξέταση της αίτησης του από την επιτροπή συνεδριάζοντας με το σύνολο των μελών της.

45. Επιπλέον, η Κυβέρνηση είναι της γνώμης ότι τα πρακτικά της συνέντευξης του προσφεύγοντος (παράγραφος 9 ανωτέρω) αποδεικνύει ότι τα μέλη της επιτροπής προσπάθησαν να αξιολογήσουν την ειλικρίνεια του και τη σοβαρότητα των πεποιθήσεων του και για το σκοπό αυτό του έθεσαν μία σειρά ουσιαστικών ερωτήσεων στις οποίες ο ενδιαφερόμενος δεν απάντησε με τρόπο σαφή και πειστικό. Εκτιμά ότι το επιχείρημα του προσφεύγοντος, σύμφωνα με το οποίο η ειδική επιτροπή όφειλε να καταλήξει σε διαφορετικό συμπέρασμα με την αιτιολογία ότι ανατράφηκε από μία μητέρα μάρτυρα του Ιεχωβά και ένα άθεο πατέρα, δεν είναι πειστικό και ότι ο ενδιαφερόμενος απέτυχε να αποδείξει ότι είχε σταθερές και ειλικρινείς πεποιθήσεις που τον εμποδίζουν να κάνει στρατιωτική θητεία.

46. Η Κυβέρνηση θεωρεί επίσης αβάσιμο τον ισχυρισμό του προσφεύγοντος σύμφωνα με τον οποίο η απόδειξη των πεποιθήσεων ενός αντιρρησία συνείδησης θεμελιώνεται με την ειρηνική ζωή που διάγει και σέβεται το νόμο. Εκτιμά ότι εάν δεχόμασταν μία τέτοια προσέγγιση θα καταλήγαμε σε ένα παράλογο συμπέρασμα, δηλαδή ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ανθρώπων που δεν κρατούν όπλα και που δεν αναμείχθηκαν ποτέ σε πράξεις βίας θα απαλλασσόταν από τις στρατιωτικές υποχρεώσεις.

47. Τέλος, η Κυβέρνηση επικρίνει την προσέγγιση του προσφεύγοντος που συνίσταται στο να διαβεβαιώσει ότι η διαδικασία που θεσπίσθηκε με το άρθρο 62 του νόμου 3421/2005 είναι ασυμβίβαστη με τις απαιτήσεις της Σύμβασης. Η καταγγελία του τρόπου εφαρμογής της ανωτέρω ειρηνένης διαδικασίας, γενικά, δεν επαρκεί, στα μάτια της Κυβέρνησης, να αποδείξει

No Φ.092.22/6860

δυσλειτουργία αυτής ούτε έλλειψη ειδικής αμεροληψίας απέναντι στον προσφεύγοντα.

γ) Η Συμμαχία Defending Freedom International, τρίτος παρεμβαίνων

48. Η ADF International επικαλείται την υπεροχή της ελευθερίας της συνείδησης που αναγνωρίζουν όχι μόνο οι μεγάλες συνθήκες προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η σχετική διεθνής νομολογία αλλά επίσης οι εθνικοί νόμοι και νομολογίες και τα διάφορα διεθνή όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Ηνωμένων Εθνών.

49. Η ADF International αναγνωρίζει τη δυσκολία για τα εθνικά δικαστήρια να αξιολογήσουν, στην πράξη, τον ειλικρινή χαρακτήρα μίας αίτησης που στηρίζεται σε πεποίθηση. Ωστόσο, αναφέρει ότι το Δικαστήριο δημιούργησε ήδη ένα πλαίσιο αξιολόγησης μίας τέτοιας προσφυγής αναφέροντας ότι το θέμα ήταν να ξέρουμε εάν η υποχρέωση πραγματοποίησης της στρατιωτικής του θητείας θα έθετε το άτομο που αντιτίθεται σε αυτή, σε σοβαρή διαμάχη μεταξύ αυτής της υποχρέωσης και των βαθέων και ειλικρινών του πεποιθήσεων, θρησκευτικής ή άλλης φύσεως και θα το ανάγκαζε να ενεργήσει ενάντια στη φωνή της συνείδησης του. Για την ADF International, το πρώτο στοιχείο της δοκιμής που πρέπει να εκτελεστεί προς τη κατεύθυνση αυτή, αποτελεί ένα πρώτο όριο: Η διαμάχη που γεννιέται πρέπει να είναι μίας κάποιας βαρύτητας. Το δεύτερο στοιχείο συνίσταται στο να εξετάσουμε εάν η πεποίθηση είναι ειλικρινής και βαθιά: Οι πεποιθήσεις που ο ενδιαφερόμενος διαβεβαιώνει ότι έχει πρέπει να στηρίζονται σε ένα σύνολο αναγνωρίσιμων αξιών και να εκφράζονται καλή τη πίστη. Το τρίτο στοιχείο συνίσταται στο να εξετάσουμε τη φύση της διαμάχης, και ιδιαίτερα, να εξακριβώσουμε εάν έχει ιδιαίτερη ηθική σημασία. Αυτή η εξέταση θα ήταν, εκ των πραγμάτων, υποκειμενική και θα ισοδυναμούσε να καθορίσουμε αυτό το οποίο απαιτείται από το άτομο το οποίο ζητά την υπόσταση (την ιδιότητα) του αντιρρησης συνείδησης.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

50. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η απόρριψη της αίτησης του προσφεύγοντος να τύχει της υπόστασης (ιδιότητας) του αντιρρησία συνείδησης θα μπορούσε αναλυθεί σε ανάμειξη στο δικαίωμα στην ελευθερία σκέψεως και συνείδησης του ενδιαφερόμενου που εγγυάται το άρθρο 9 της Σύμβασης.

51. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει, στη συνέχεια, ότι έχει διαβεβαιώσει, επανειλημμένα, ότι σχετικά με το άρθρο 8 της Σύμβασης, η θετική υποχρέωση του Κράτους, συνυφασμένη με πραγματικό σεβασμό της ιδιωτικής ζωής μπορεί να συνεπάγεται τη δημιουργία μίας πραγματικής και προσβάσιμης διαδικασίας προκειμένου να προστατέψει το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή (Airey κ. Ιρλανδίας, 9 Οκτωβρίου 1979, παράγραφος 33, σειρά Α αρ. 32, McGinley et Egan κ. Ηνωμένου Βασιλείου, 9 Ιουνίου 1998, παράγραφος 101, Συλλογή δευτεροβάθμιων και πρωτοβάθμιων αποφάσεων 1998-III, και Roche κ. Ηνωμένου Βασιλείου (GC), αρ. 32555/96, παράγραφος 162, ΕΔΔΑ 2005-X), και κυρίως τη δημιουργία ενός κανονιστικού πλαισίου θεσπίζοντας ένα νομικό και εκτελεστό μηχανισμό που προορίζεται να προστατεύει τα δικαιώματα των ατόμων και την εφαρμογή, ενδεχομένως, κατάλληλων ειδικών μέτρων. Εάν το όριο μεταξύ των θετικών και αρνητικών υποχρεώσεων του Κράτους σύμφωνα με την Σύμβαση δεν επιδέχεται ακριβή ορισμό, οι εφαρμοστέες αρχές είναι ωστόσο παρόμοιες (Fernández Martínez κ. Ισπανίας (GC), αρ. 56030/07, παράγραφος 114, ΕΔΔΑ 2014 (αποσπάσματα).

52. Στην απόφαση Savda κ. Τουρκίας (ανωτέρω, παράγραφος 98), το Δικαστήριο έκρινε ότι αυτές οι αρχές μπορούσαν *mutatis mutandis* (αναλόγως) να εφαρμοστούν στο δικαίωμα στους λόγους συνείδησης στην υποχρεωτική στρατιωτική θητεία, στο μέτρο που, εν απουσία διαδικασίας εξέτασης των αιτήσεων με σκοπό την αναγνώριση της ιδιότητας του αντιρρησία συνείδησης, μία τέτοια υπηρεσία είναι πιθανό να οδηγήσει σε σοβαρή και ανυπέρβλητη διαμάχη μεταξύ αυτής της υποχρέωσης και της συνείδησης ενός ατόμου ή των ειλικρινών και βαθέων του πεποιθήσεων. Το Δικαστήριο κατέληξε ότι βάρυνε τις αρχές μία θετική υποχρέωση να

No Φ.092.22/6860

προσφέρουν στον προσφεύγοντα πραγματική και προσβάσιμη διαδικασία η οποία θα του επέτρεπε να αποδείξει εάν είχε ή όχι το δικαίωμα να επωφεληθεί της ιδιότητας του αντιρρησία συνείδησης, προκειμένου να διαφυλάξει τα συμφέροντα του ενδιαφερόμενου που προστατεύονται από το άρθρο 9 (όπ.π. παράγραφος 99).

53. Το Δικαστήριο σημειώνει, ευθύς, ότι σε αντίθεση με τη παρούσα κατάσταση στη Τουρκία που έδωσε αφορμή στην ανωτέρω απόφαση Savda του Δικαστηρίου και στις άλλες αποφάσεις που αναφέρονται στη παράγραφο 36, υπήρχε στην Ελλάδα, την εποχή των γεγονότων, ένα νομικό πλαίσιο σχετικά με την ιδιότητα των αντιρρησιών συνείδησης και μία εναλλακτική υπηρεσία στην στρατιωτική θητεία. Εάν το Σύνταγμα δεν αφιερώνει γενικό δικαίωμα απαλλαγής στη στρατιωτική θητεία, η ερμηνευτική δήλωση του άρθρου 4, παράγραφος 6 του Συντάγματος διευκρινίζει ότι η παράγραφος 6 δεν αποκλείει ότι ένας νόμος προβλέπει την υποχρεωτική παροχή άλλων υπηρεσιών, μέσα ή εκτός των ενόπλων δυνάμεων (εναλλακτική υπηρεσία) γι' αυτούς που έχουν δικαιολογημένους λόγους συνείδησης εναντίον της πραγματοποίησης της ένοπλης στρατιωτικής θητείας ή γενικώς. Έτσι υιοθετήθηκε ο νόμος 3421/2005 που θέτει τους αντιρρησίες συνείδησης στη διάθεση των διαφόρων δημοσίων υπηρεσιών με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας η οποία λαμβάνεται μετά από γνωμοδότηση ειδικής επιτροπής η οποία εξετάζει, είτε με βάση τα δικαιολογητικά είτε ακούγοντας τον ενδιαφερόμενο εάν οι όροι που απαιτούνται για την αναγνώριση της ιδιότητας του αντιρρησία πληρούνται.

54. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 672 του νόμου 3421/2005 ενώπιον της ειδικής επιτροπής αποβλέπει στην αξιολόγηση της σοβαρότητας των πεποιθήσεων του ενδιαφερόμενου και στην απομάκρυνση κάθε απόπειρας αποπλάνησης δυνατότητας απαλλαγής από πρόσωπα που είναι σε κατάσταση να εκπληρώσουν τη στρατιωτική τους θητεία. Το Δικαστήριο αναγνωρίζει την χρησιμότητα μίας τέτοιας συνέντευξης στο μέτρο που ο κίνδυνος ότι κάποιιοι υποψήφιοι διατείνονται αντιρρησίες συνείδησης δεν μπορεί να αποτραπεί εξ' ολοκλήρου.

No Φ.092.22/6860

55. Σε κάποιες από τις ανωτέρω ειρημένες τούρκικες αποφάσεις, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι αμφιβολίες που τρέφουν οι προσφεύγοντες σχετικά με την ανεξαρτησία και την αμεροληψία των τούρκικων στρατιωτικών δικαστηρίων που τους είχαν δικάσει ήταν αντικειμενικά αιτιολογημένες. Έκρινε ότι ήταν κατανοητό ότι ένας αντιρρησίας συνείδησης που πρέπει να απαντήσει ενώπιον ενός δικαστηρίου που αποτελείται αποκλειστικά από στρατιωτικούς παραβάσεων αυστηρά στρατιωτικών να αμφισβητήσει να εμφανισθεί ενώπιον δικαστών που ανήκουν στο στρατό ο οποίος θα μπορούσε να εξομοιωθεί με ένα διάδικο στη διαδικασία, και ότι μπορούσε νόμιμα να φοβάται ότι το δικαστήριο θα μπορούσε να επηρεαστεί αδικαιολόγητα από μεροληπτικές εκτιμήσεις (δείτε ως παράδειγμα, *Feti Demirtaş*, ανωτέρω).

56. Σ' αυτή τη περίπτωση, η κατάσταση είναι διαφορετική. Πρόκειται, στη προκειμένη περίπτωση, για την εμφάνιση ενώπιον επιτροπής η οποία δεν καλείται να επιβάλει ποινή για παραβίαση της στρατιωτικής πειθαρχίας όπως ήταν τα τούρκικα δικαστήρια, αλλά να αποφανθεί, πριν τη κατάταξη, υπέρ ή εναντίον της αναγνώρισης της ιδιότητας του αντιρρησίας συνείδησης.

57. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, με τις απαντήσεις του ενώπιον αυτής της επιτροπής, ο προσφεύγων επιχείρησε να υποστηρίξει τις πεποιθήσεις του και δήλωσε έτοιμος να κάνει εναλλακτική υπηρεσία διάρκειας δεκαπέντε μηνών αντί για εννέα μήνες που είναι η φυσιολογική διάρκεια της στρατιωτικής θητείας. Μετά την αποτυχία αυτής της απόπειρας ενώπιον της επιτροπής, προσέφυγε στο Συμβούλιο της Επικρατείας εναντίον της απόφασης απόρριψης του Υπουργού Εθνικής Άμυνας καταβάλλοντας το πρόστιμο των 6.000,00 Ευρώ αφού απορρίφθηκε από το δικαστήριο αυτό και αναλαμβάνοντας να διατρέξει τον κίνδυνο να καταδικαστεί με ποινή φυλάκισης για απείθεια.

58. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι αυτό για το οποίο παραπονιέται, κυρίως, ο προσφεύγων είναι ότι κάποιες από τις δηλώσεις του ενώπιον αυτής της επιτροπής- κυρίως αυτές σύμφωνα με τις οποίες να υπόκειται κάποιος στην αρχή αποτελούσε υποχρέωση και να υπερασπίζεται δεν

No Φ.092.22/6860

αποτελούσε μορφή βίας- παρερμηνεύτηκαν από τα παρόντα μέλη που ήταν ανώτεροι αξιωματικοί. Υπενθυμίζει ότι δεν εναπόκειται στο ίδιο να αξιολογήσει την έννοια των δηλώσεων του προσφεύγοντος και τον τρόπο με τον οποίο η εν λόγω επιτροπή τις ερμήνευσε, έργο το οποίο εναπόκειται, πρωτίστως, στις εθνικές αρχές (Nejdet Şahin et Perihan Şahin κ. Τουρκίας (GC), αρ. 13279/05, παράγραφος 49, ΕΔΔΑ 2011).

59. Σύμφωνα με το άρθρο 62 του Νόμου 3421/2005, η ειδική επιτροπή όταν εξετάζει τις αιτήσεις απαλλαγής των αντιρρησιών συνείδησης από τη στρατιωτική θητεία, πρέπει να συνεδριάζει με την ακόλουθη σύνθεση: Δύο καθηγητές πανεπιστημίου εξειδικευμένοι στη Φιλοσοφία, στις Κοινωνικές και Πολιτικές Επιστήμες και στη Ψυχολογία, ένας σύμβουλος ή ένας πάρεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και δύο ανώτεροι αξιωματικοί, ο ένας από τη στρατολογική υπηρεσία και ο άλλος από την υπηρεσία υγείας των ενόπλων δυνάμεων. Είναι εμφανές ότι μία συγκεκριμένη πρόβλεψη έγινε προκειμένου αυτή η επιτροπή να αποτελείται από ίσο αριθμό στρατιωτικών και μελών της κοινωνίας των πολιτών που έχουν ειδικές γνώσεις στα θέματα αυτά και της οποίας προΐσταται ένας δικαστής. Ένας αριθμός αναπληρωτών ίσος με αυτόν των πραγματικών μελών διορίζεται επίσης για τη διάρκεια της θητείας των τελευταίων.

60. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η θετική υποχρέωση των Κρατών που απορρέει από την ανωτέρω νομολογία Bayatyan και Savda δεν περιορίζεται σε αυτή να προβλέπεται στην εσωτερική νομική έννομη τάξη τους μία διαδικασία εξέτασης των αιτήσεων με σκοπό την αναγνώριση της ιδιότητας του αντιρρησία συνείδησης. Αυτή η υποχρέωση συμπεριλαμβάνει επίσης αυτή της κατάρτισης μίας αποτελεσματικής και προσβάσιμης έρευνας στο θέμα αυτό (Savda, ανωτέρω, παράγραφος 99). Ένας εκ των ουσιαστικών όρων ώστε μία τέτοια έρευνα να μπορεί να θεωρηθεί ως αποτελεσματική είναι αυτή της ανεξαρτησίας των ατόμων που την έχουν αναλάβει.

61. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι σε αυτή την περίπτωση, εάν την ημερομηνία κατά τη οποία ακούστηκε ο προσφεύγων, η ειδική επιτροπή είχε συνεδριάσει με το σύνολο των μελών της, η πλειοψηφία αυτών ήταν

No Φ.092.22/6860

πολίτες: Δύο καθηγητές πανεπιστημίου εξειδικευμένοι στις Κοινωνικές Επιστήμες και ο πρόεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (που εκτελώντας καθήκοντα προέδρου) έναντι δύο ανώτερων αξιωματικών του στρατού. Αλλά μέχρι σήμερα, μόνο ο πρόεδρος και οι δύο αξιωματικοί ήταν παρόντες. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, ο προσφεύγων μπορούσε νόμιμα να αμφισβητήσει ότι, μη όντας μέλος θρησκευτικής επιτροπής, θα αποτύγχανε να καταστήσει σαφείς τις ιδεολογικές του πεποιθήσεις σε στρατιωτικούς καριέρας που είναι ενσωματωμένοι στην στρατιωτική ιεραρχία.

62. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι στη σύσταση του από το 2013, ο Συνήγορος του Πολίτη διευκρίνισε ότι ενώ για τους αντιρρησίες λεγόμενους «θρησκευτικούς» η επιτροπή αρκείται στη προσκόμιση βεβαίωσης από την σχετική θρησκευτική κοινότητα και δεν τους καλεί ούτε για συνέντευξη, οι αντιρρησίες λεγόμενοι «ιδεολογικοί» καλούνται συχνά να απαντήσουν σε ερωτήσεις που άπτονται ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων (παράγραφος 30 ανωτέρω).

63. Προκειμένου να τηρήσει το γράμμα και το πνεύμα του άρθρου 62 του νόμου 3421/2005, το Δικαστήριο εκτιμά ότι σε περίπτωση που κάποια μέλη της Επιτροπής δεν μπορούν να συνεδριάσουν την ημέρα που αυτή πρέπει να ακούσει τον αντιρρησία, διατάξεις πρέπει να λαμβάνονται ώστε αυτή να συνέλθει υπό τις προϋποθέσεις ισοτιμίας που απαιτούνται από το ανωτέρω ειρημένο άρθρο.

64. Είναι βέβαιο, η απόφαση της Επιτροπής δεν αποτελεί παρά μόνο γνωμοδότηση η οποία διαβιβάζεται στον Υπουργό Εθνικής Άμυνας ο οποίος παίρνει τη τελική απόφαση σχετικά με την αίτηση του ενδιαφερόμενου να πραγματοποιήσει εναλλακτική υπηρεσία. Το άρθρο 3 της απόφασης του Υπουργού Εθνικής Άμυνας με τίτλο «Εναλλακτική υπηρεσία των αντιρρησιών συνείδησης», προβλέπει ότι, κατόπιν της σύσκεψης και της σύνταξης των πρακτικών, ο εισηγητής της επιτροπής στέλνει το φάκελο στη στρατολογική υπηρεσία στο Γενικό Επιτελείο του Στρατού, η οποία τον διαβιβάζει στον Υπουργό Εθνικής Άμυνας επισυνάπτοντας σχέδιο υπουργικής απόφασης σύμφωνο με τη πρόταση της

No Φ.092.22/6860

επιτροπής (παράγραφος 25 ανωτέρω). Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, ούτε ο Υπουργός προσφέρει τις αναγκαίες εγγυήσεις αμεροληψίας και ανεξαρτησίας και ικανές να διαβεβαιώσουν τον ενδιαφερόμενο του οποίου η ακρόαση θα γίνει, όπως εν προκειμένω, ενώπιον επιτροπής αποτελούμενης, πλειοψηφικά, από ανώτερους αξιωματικούς του στρατού.

65. Σχετικά με τον έλεγχο που ασκείται από το Συμβούλιο της Επικρατείας σε περίπτωση προσφυγής εναντίον της απόφασης του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, περιορίζεται σε αυτόν της νομιμότητας της απόφασης και δεν επεκτείνεται στην ουσία της υπόθεσης. Αυτός ο έλεγχος ασκείται με βάση εκτιμήσεις που έγιναν από τα μέλη της ειδικής επιτροπής.

66. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι αρμόδιες αρχές παρέλειψαν, υπό τις περιστάσεις της υπόθεσης, την θετική τους υποχρέωση του άρθρου 9 της Σύμβασης να διαβεβαιώσουν ότι η συνέντευξη των αντιρρησιών συνείδησης ενώπιον της Επιτροπής διεξάγεται υπό συνθήκες που σέβονται την διαδικαστική αποτελεσματικότητα και την ισοτιμία που απαιτείται από το άρθρο 62 του νόμου 3421/2005. Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση αυτής της διάταξης.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

67. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

"Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση".

A. Ζημιά

68. Ο προσφεύγων ζητά για υλική ζημιά 7.940,85 Ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί σε αυτό του πρόστιμου που πρέπει να πληρώσει, και 20.000,00 Ευρώ για ηθική βλάβη.

69. Σχετικά με την υλική ζημιά, η Κυβέρνηση εκτιμά ότι η αίτηση του προσφεύγοντος δεν έχει αιτιώδη σύνδεσμο με την επικαλούμενη παράβαση

No Φ.092.22/6860

και ότι, ούτως ή άλλως, η διαδικασία την οποία άρχισε ο προσφεύγων για την ακύρωση του προστίμου εκκρεμεί ακόμη ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου. Σχετικά με την ηθική βλάβη, θεωρεί ότι το ζητούμενο ποσό είναι υπερβολικό και ότι μία διαπίστωση παράβασης θα αποτελούσε επαρκή ικανοποίηση.

70. Το Δικαστήριο σημειώνει με τη Κυβέρνηση ότι ο προσφεύγων δεν πλήρωσε το πρόστιμο που του επιβλήθηκε και η σχετική του προσφυγή ακύρωσης εκκρεμεί ακόμη πρωτοβάθμια. Ως εκ τούτου, θεωρεί ότι δεν πρέπει να του καταβληθεί το ζητούμενο ποσό. Αντιθέτως, εκτιμά ότι συντρέχει λόγος να του χορηγηθούν 2.000,00 Ευρώ για ηθική βλάβη.

B. Έξοδα και δικαστικές δαπάνες

71. Ο προσφεύγων ζητά επίσης το συνολικό ποσό των 5.020,44 Ευρώ εκ των οποίων 1.764,99 Ευρώ για τα έξοδα και τις δικαστικές δαπάνες στα οποία προέβη ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και 3.255,45 Ευρώ για αυτά στα οποία προέβη ενώπιον του Δικαστηρίου.

72. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει, αφ' ενός, ότι τα έξοδα των οποίων η εξόφληση ζητείται για τη διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν έχουν αιτιώδη σύνδεσμο με την επικαλούμενη παράβαση και αφ' ετέρου, ότι το ζητούμενο ποσό για τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου είναι υπερβολικό.

73. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, ένας προσφεύγων δεν μπορεί να έχει την εξόφληση των εξόδων και δικαστικών του δαπανών παρά μόνο στο μέτρο που αποδεικνύεται η πραγματικότητα τους, η αναγκαιότητα τους και ο εύλογος χαρακτήρας του ποσοστού τους. Επιπλέον, τα δικαστικά έξοδα καλύπτονται μόνο στο μέτρο που αναφέρονται στη διαπιστωθείσα παράβαση (Beyeler κ. Ιταλίας (δίκαιη ικανοποίηση) (GC), αρ. 33202/96, 28 Μαΐου 2002, παράγραφος 27). Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 60, παράγραφος 2 του κανονισμού, κάθε απαίτηση σύμφωνα με στο άρθρο 41 της Σύμβασης πρέπει να αριθμείται και να κατανέμεται ανά κατηγορία, σε αντίθετη περίπτωση το Δικαστήριο

No Φ.092.22/6860

μπορεί να απορρίψει όλη ή μέρος της αίτησης (Α, Β et C κ. Ιταλίας (GC), αρ. 25579/05, παράγραφος 281, ΕΔΔΑ 2010).

74. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι τα έξοδα και οι δικαστικές δαπάνες στα οποία ο ενδιαφερόμενος λέει ότι προέβη τόσο ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, καθώς και στη συνέχεια, ενώπιον του Δικαστηρίου, τεκμηριώνονται με δικαιολογητικά αλλά δεν φέρουν ένδειξη σχετικά με το χρόνο που ο εκπρόσωπος του αφιέρωσε να εργαστεί σε συγκεκριμένα καθήκοντα ή τις ωριαίες τιμές που ασκεί. Εκτιμά εύλογο να του χορηγηθούν 3.000,00 Ευρώ για το σκοπό αυτό.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

75. Το Δικαστήριο κρίνει κατάλληλο να υπολογισθούν οι τόκοι υπερημερίας επί του επιτοκίου οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρία τοις εκατό.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΟΜΟΦΩΝΑ.

1. Κηρύσσει την προσφυγή παραδεκτή.

2. Κρίνει ότι υπήρξε παράβαση του άρθρου 9 της Σύμβασης.

3. Ορίζει ότι

α) Το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλλει στον προσφεύγοντα, μέσα σε τρεις μήνες, αρχής γινομένης από την ημέρα που η απόφαση θα γίνει οριστική σύμφωνα με το άρθρο 44, παράγραφος 2 της Σύμβασης, τα ακόλουθα ποσά:

i) Δύο χιλιάδες Ευρώ (2.000,00 Ευρώ), επιπλέον κάθε ποσό που μπορεί να οφείλεται ως φόρος, για ηθική βλάβη.

ii) Τρεις χιλιάδες Ευρώ (3.000,00 Ευρώ), επιπλέον κάθε ποσό που μπορεί να οφείλεται ως φόρος από τον προσφεύγοντα για έξοδα και δικαστικές δαπάνες.

β) Αρχής γινομένης από την λήξη της εν λόγω προθεσμίας και μέχρι την καταβολή, αυτά τα ποσά θα προσαυξηθούν με απλό τόκο σε επιτόκιο ίσο με αυτό της οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας που εφαρμόζεται τη περίοδο αυτή, προσαυξημένο κατά τρία τοις εκατό.

4. Απορρίπτει την αίτηση δίκαιης ικανοποίησης για τα επιπλέον.

No Φ.092.22/6860

Έγινε στη Γαλλική γλώσσα και μετά κοινοποιήθηκε γραπτώς στις 15 Σεπτεμβρίου 2016, σε εφαρμογή του άρθρου 77, παράγραφοι 2 και 3 του κανονισμού του Δικαστηρίου.

<i>Υπογραφή</i> <i>Abel Campos</i> <i>Γραμματέας</i>	<i>Υπογραφή</i> <i>Mirjana Lazarova Trajkovska</i> <i>Πρόεδρος</i>
--	--

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο γαλλικό υπηρεσιακό έγγραφο.

Αθήνα, 19-12-2016

Η μεταφράστρια Γ. ΠΑΛΛΑ